

DE STELLING

De naoorlogse woonwijken staan symbool voor de ongekende welvaart die Nederland in de tweede helft van de vorige eeuw heeft bereikt. En ook voor de hoge graad aan welzijn. Want hoewel er tegenwoordig veel is aan te merken op deze woongebieden, zijn er vele generaties heel gelukkig opgegroeid. Zo gelukkig zelfs dat mensen er niet gemakkelijk meer weg willen. Ze willen er oud kunnen worden, zonder zorgen, in hun vertrouwde prettige omgeving.

Helaas is de praktijk weerbarstiger. De wijken zijn cultureel en functioneel eenzijdig van aard, ze missen sociale structuren en het individualisme floreert. Er is zelden ruimte ingericht voor gehandicapten, mensen met een grote(re) rugtas of zorgbehoevende ouderen. Het gevaar van vereenzaming is groot en er is een toenemende aanspraak op thuiszorg en verpleging. Dit alles heeft op zijn beurt (financiële) gevolgen voor hoe wijkteams en verpleging zijn ingericht en zet de kosten voor zorg onder hoge druk.

De woningen zijn niet flexibel wat aanpassen lastig maakt. Vele voldoen niet meer aan de huidige sociale wensen en technische eisen en vragen om herziening, renovatie, herprogrammering of vervanging.

Om de naoorlogse wijk levens(loop)bestendig te houden is een fysieke en sociale transformatie noodzakelijk. Tegelijkertijd kan een transformatie naar een meer divers en flexibel woonmilieu de levensduur van de wijk zelf wezenlijk vergroten en verlengen.

Vanuit het oogpunt van duurzaamheid heeft een geleidelijke transformatie, met zo veel mogelijk hergebruik van de bestaande, fysieke woningbouwvoorraad, de voorkeur. Geen grootscheepse vernieuwing waarin de marktwerking ontegenzeggelijk haar invloed zal hebben. Om dit soort vernieuwingstrajecten beheersbaar en winstgevend te houden zullen deze eerder inspelen op een segregatie in de woning- en bevolkingsamenstelling. Dat geldt voor zowel de vrije sector, sociale huur als het zorg gerelateerde wonen.

De wijk is hierdoor vooral een speelveld geworden van instituties en mensen zelf zijn in een afhankelijkheidsituatie gebracht. Maar instituties zijn niet het antwoord. We moeten de wijk teruggeven aan mensen zelf, hen empoweren om hun eigen leven weer vorm te geven. De kern van ons idee is het doorbreken van de macht en positie van instituties door een radicale ingreep: het teruggeven van het bezit van de wijk aan haar bewoners.

DE BUURT VOOR ELKAAR!

Beter zou het zijn om met een groot aantal, veelal kleine interventies door en vanuit bewoners zelf de wijken te kunnen veranderen in een veel gemengdere woonomgeving. Eén die zich beter aanpast aan de economische en sociale conjunctuur. Hierdoor kan de naoorlogse wijk meer gelaagd, divers en interessanter worden en veel beter inspelen op individuele woonwensen. Wellicht kan de naoorlogse woonwijk op den duur naar een volkswijk 2.0 transformeren waarin sociale cohesie en nabuurschap veel meer aanwezig is. Geen grootscheepse transformatie met enorme kapitaalinjecties dus, maar een hele reeks kleine transformaties die de wijk opnieuw 'inkleuren', flexibeler en veerkrachtiger maken.

Bij deze interventies is te denken aan:

een transformatie van de seriewoningen, met het verdwijnen van het doorsneegezin:

- de tussenwoning
- de kopwoning
- de portiekflat

een transformatie van de voormalige gemeenschapsgebouwen, door het wegvallen van:

- buurtcentra
- kerken
- winkelcentra
- scholen

een transformatie van de openbare ruimte en publiek groen,

- nieuwe vorm van buurtplekken
- ontmoetingen on-line en off-line
- nieuwe collectieve ruimten voor ontmoeting
- nieuwe ruimten voor collectieve of individuele informele economie

maar ook nieuwbouw voor vervanging en verdichting,

- verschillende stijlen
- verschillende schalen
- verschillende generaties

HET PLAN

Wijkvernieuwing is meestal een breed en van hoger hand gestuurd proces. De financiële belangen zijn groot, de trajecten lang en de bewonersparticipatie organisatorisch beperkt. Alle technische, financiële en politieke afwegingen zijn vooraf uitvoerig gedaan, met de nadruk op de programmatische en ruimtelijke aspecten van de wijk. Het resultaat is een nieuwe status quo voor de volgende 20 à 30 jaren.

Dit willen we doorbreken.

Wat wij voorstellen, en willen onderzoeken in het kader van **DEWIJKONTREGELD... WHO CARES**, is een geleidelijke en dicht bij de bewoners staande transformatie van onderaf door een simpele maar radicale en ontregelende ingreep in de eigendomsverhoudingen van de woningvoorraad en de openbare ruimte:

De bulk aan woningen in de naoorlogse wijken zijn sociale huurwoningen. Het eigendom wordt geleidelijk en gefaseerd overgedragen aan de bewoners waarbij de huuraftdracht wordt omgezet in een individueel transformatiebudget, toegesneden op de wensen van de bewoner en beheerd door nieuwe vormen van bewonersparticipatie. Hetzelfde geldt voor de openbare ruimte: deze wordt geschonken aan de bewoners of verenigingen.

Ook kan de bewoner vrijstelling van huur geboden worden in ruil voor gemeenschapswerk. Een vorm van basisinkomen, niet onvoorwaardelijk, maar met wederkerigheid. Met name voor mensen met een beperking (arbeidsongeschikt, eenzame ouderen, gehandicapten, mensen met een rugtas) kan dit een motivatie zijn voor meer maatschappelijke participatie.

Door deze structurele basis onder de wijk 180 graden te draaien, ontstaat er een proces waarin mensen worden aangespoord en in staat gesteld hun woonsituatie meer individueel vorm te geven. Het is een stimulans voor meer betrokkenheid en uiteindelijk meer diversiteit die bovendien beter en breder wordt gedragen. Wanneer mensen worden uitgedaagd en een reële kans krijgen hun woonwens en -behoefte op termijn relatief eenvoudig te realiseren is de motivatie des te groter.

Daarbij is 'the sky the limit'. Mensen die kleiner, groter of alleen nog maar gelijkvloers willen wonen? Meer gemeenschappelijk willen wonen? Mensen die een bedrijfje willen beginnen? Een buurtkroeg? Zorg met wonen willen combineren? Mensen die het openbare groen willen en kunnen benutten voor gemeenschappelijke stadstuinbouw of voor eigen gebruik? Het kan allemaal, immers ze zijn zelf aan zet en krijgen de (financiële) mogelijkheden om daar ook echt vorm aan te geven. Dit proces moet wel begeleid en gefaciliteerd worden, maar niet gestuurd. Dit kan door:

- Het instellen van een wijkteam dat bewoners helpt bij gespecialiseerde projecten, bijvoorbeeld bouwkundige ingrepen.
- het verzamelen en koppelen van de individuele wensen in een databestand.
- het opstellen van voorbeeldtransformaties.
- een grondhouding dat nieuwbouw niet bij voorbaat goedkoper is op termijn.
- een bijstelling van de wetgeving, zoals bestemmingsplanvrij bouwen onder een buurtregisseur.
- digitale buurtnetwerken.

HET VERVOLG

De eerste stap in het onderzoek en experiment dat wij met **DEWIJKONTREGELD... WHO CARES** beogen is het onderzoeken in welke vorm de structurele basis van de wijk optimaal kan worden 'ontregeld' om de gewenste gevolgen, zowel ruimtelijk, sociaal als financieel, in gang te zetten. Vragen die we belangrijk vinden:

- wie komt in aanmerking.
- wat is de optimale omvang (ruimtelijk en financieel).
- wat is nodig (fysiek, organisatorisch, financieel) om dit voor elkaar te krijgen.
- hoe moet het proces worden begeleid.

Wat wij met een breed team (zorginstelling, overheid, vastgoedbeheerder, woningbouwvereniging, overheid, sociologen, economen, stedenbouwkundigen, architecten) willen onderzoeken is de structuur waarin deze transformatie het beste op gang gebracht kan worden en tot welke vormen van wonen en wijkontwikkeling dit kan leiden. Het proces zal ook resulteren in nieuwe, juridische vormen van ruimtelijke ordening die veel organischer is en beter anticipeert op de lokale, bijna persoonlijke wensen en omstandigheden dan op de eerder macro-conjuncturele tendensen.

Door deze veel kleinschaligere insteek is het in theorie mogelijk energie, middelen en geld veel doelgerichter in te zetten en het efficiëntieverlies in de reguliere ontwikkelingsprocessen van wijktransformaties voor een deel terug te leiden in het voordeel van de daadwerkelijke bewoner en gebruiker. Maar boven alles zal het tot meer diverse wijken leiden waarin beter en langduriger kan worden gewoond. De wijk kan 'meeleven' met en door haar bewoners.

'the first follower' van Derek Sivers